

TIESIOGINĖ SĄSAJA IEŠKINIUOSE DĖL PANAIKINIMO

Agnė Gobyte-Limantė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedros doktorantė

Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius

Tel. (+370 5) 236 61 79

El. paštas: agne.gobyte@tf.vu.lt

Straipsnyje tiriami skirtingi tiesioginės sąsajos aspektai ieškiniuose dėl Bendrijos teisės aktų panaikinimo, teikiamuose remiantis EB sutarties 230 straipsnio 4 dalimi. Ypač daug dėmesio skiriama trečiosios šalies veiksmų laisvės įgyvendinant Bendrijos teisės aktą sampratai, suformuotai Europos Teisingumo Teismo nagrinėtose bylose. Straipsnyje daroma išvada, kad esminiai klausimai, nustatant, ar ginčijamas Bendrijos teisės aktas yra tiesiogiai susijęs su ieškovu, yra EB teisės akto adresatui (dažniausiai valstybei narei) suteiktos veiksmų laisvės apimtis ir galimybė nustatyti, kaip ja bus pasinaudota. Pažymėtina, kad papildomus kriterijus Europos Teisingumo Teismas taiko tada, kai aktas adresuotas kitam privačiam subjektui. Nagrinėjant galimybes įrodyti tiesioginę sąsają ginčijant reglamentus ir direktyvas, pabrėžiami esami ribojimai bei svarstomas jų pagrįstumas.

The article discusses different aspects of direct concern requirement in actions for annulment established in the fourth paragraph of Article 230 EC. Particular attention is given to the concept of third party discretion implementing the EC legal act as developed in the jurisprudence of the ECJ. The author concludes that when establishing whether the direct concern requirement was fulfilled the main questions are the limits of discretion of the addressee of the EC legal act and possibility to determine the manner it will be used in respect of the claimant. Additional requirements are applied in case the act is addressed to a private person. When examining the possibility to prove the direct concern against regulations and directives, the author emphasises the present restrictions and questions the justifications to such harsh limits.

Įvadas

Dura lex sed lex – neginčytina tiesa. Griežti, ribojantys įstatymai dažniausiai nėra džiaugsmingai sutinkami, ne visi teisės aktai atrodo „protingiausias sprendimas“. Vis dėlto, jei aktas priimtas nepažeidžiant procedūrinių reikalavimų ir aukštesnės galios teisės aktų ar principų – jis galios. Deja, dažnai susiduriama su priešinga situacija: taip sukuriamas teisės aktas, kuris iš esmės yra „neteisinga teisė“, jis pažeidžia asmenų teises ir teisėtus interesus. Kyla poreikis siekti panaikinti neteisėtą aktą.

Privačiam subjektui ginčijant teisės aktą, dažnai tenka išskleisti visą Kelzeno piramidę – būtina nustatyti ginčijamo akto vietą ir identifikuoti, kuriame laiptelyje yra pirmasis neteisėtumą lėmęs aktas. Klaida aktų grandinėje gali glūdėti ir aukštesnėse pakopose: individualaus sprendimo neteisėtumą gali lemti įstatymo ydingumas.

Sukūrus Europos Bendriją (toliau – EB, Bendrija), kartu iškilo poreikis užtikrinti, kad ne tik valstybių narių, bet ir Bendrijos institucijos nepriimtų tokių teisės aktų, kurie pažeidžia privačių asmenų teises, o

jei tokie priimti – ištaisyti padėtį. Situacija komplikavosi: atsiradus papildomai virš-nacionalinei teisės sistemai, ieškant „sulūžusio laiptelio“ dažnai pirmiausia tenka atskirti, ar konkretus teisių pažeidimas tiesiogiai kyla iš Bendrijos, ar iš ją įgyvendinančios nacionalinės teisės. Tai lemia ir nacionalinių bei Bendrijos teismų kompetencijų atskyrimą. Dėl šios priežasties, kai privatus subjektas Europos Teisingumo Teisme (toliau – ETT, Teismas) pateikia ieškinį dėl Bendrijos teisės akto panaikinimo (EB sutarties 230 straipsnis), Teismas pirmiausia privalo nustatyti, ar asmens padėčiai tiesiogiai daro įtaką būtent Bendrijos aktas. Jei ginčijamas Bendrijos aktas adresuotas ieškovui, neiškumų nekyla – vadovaujantis bendruoju administracinės teisės principu adresatui automatiškai suteikiama teisė ginčyti jam adresuotą aktą. Vis dėlto dažnai ginčijamas Bendrijos teisės aktas yra adresuotas valstybei narei ar kitam privačiam ieškovui. Tada, nustatant, ar asmens padėčiai tiesiogiai turi įtakos būtent Bendrijos aktas, taikomas specialus priimtinumų kriterijus – tiesioginės sąsajos reikalavimas¹. Nenustačius tiesioginės Bendrijos akto ir asmens teisių pažeidimo sąsajos, ieškovui patariama kreiptis į nacionalinius teismus².

¹ Kaip aptariama toliau dėl EB sutarties numatytų priimtinumų kriterijų privatus ieškovo gali kvestionuoti ne bet kurį, jų nuomone, netinkamą aktą, o tik tuos aktus, kurie jiems adresuoti arba kurie jiems turi tiesioginį ir konkretų poveikį. Tiesioginės sąsajos reikalavimas, kaip ir konkrečios sąsajos reikalavimus, taikomas tik privačių subjektų ieškiniams: kai ieškinį dėl panaikinimo teikia valstybė ar Bendrijos institucija (vadinami privilegijuoti ieškovo), tiesioginė ir konkreti sąsaja nustatoma automatiškai.

² Jei ieškiny (skundas) pateikiamas nacionaliniame teisme, šis visų pirma spęs, ar ginčijamas iš EB teisės kylantis nacionalinės institucijos sprendimas atitinka

Straipsnio tikslas – vadovaujantis ETT praktika ir doktrina aptarti tiesioginės sąsajos (angl. *direct concern*) sampratą bei probleminius jos aspektus remiantis EB sutarties 230 straipsnio 4 dalimi teikiant privačių asmenų ieškinius dėl Bendrijos teisės aktų panaikinimo. Kadangi tais atvejais, kai ieškovas nėra ginčijamo Bendrijos akto adresatas, tiesioginės sąsajos reikalavimas yra viena iš būtinų sąlygų nustatant privataus subjekto *locus standi* (teisę į ieškinį) ETT, tirama tema reikšminga ne tik moksliniu, bet ir praktiniu požiūriu. Pažymėtina, kad ši tema nėra nagrinėta mokslo darbuose Lietuvoje, o užsienyje ji dažniausiai aptariama kartu su kitais *locus standi* ETT kriterijais, bei dažnai tampa šalutine daugiau dėmesio skiriant konkrečiai sąsajai (angl. *individual concern*). Straipsnyje siekiama suklasifikuoti probleminius klausimus, susijusius su tiesioginės sąsajos samprata, bei pateikti ETT praktikos įvertinimą. Atkreiptinas dėmesys, kad, nustatčius tiesioginę sąsają, to nepakaks, kad ieškiny būtų priimtas – kartu bus privaloma įrodyti ir konkrečią sąsają, kuri šiame straipsnyje netiriama³.

Bendrijos teisę. Kilus abejonėms dėl susijusios Bendrijos nuostatos galiojimo, nacionalinis teismas turėtų teikti ETT prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kur ir būtų sprendžiamas Bendrijos teisės galiojimo klausimas.

³ Tiesioginė sąsaja ir konkreti sąsaja šiuo metu yra du pagrindiniai priimtinumų kriterijai privačių asmenų ieškiniams dėl Bendrijos teisės aktų panaikinimo (Sutartis dėl Konstitucijos Europai bei Lisabonos sutartis numatė išimčių, kada konkrečios sąsajos nereikalaujama, tačiau šiame straipsnyje siūlyti pakeitimai plačiau neaptariami). Jei nustatoma, kad ieškiny priimtinas, tirama, ar yra aktų neteisėtumo pagrindai: kompetencijos trūkumas, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimas, EB sutarties ar kokios nors su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimas, piktnaudžiavimas įgaliojimais.

1. Tiesioginės sąsajos samprata

EB sutarties 230 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pateikti ieškinį dėl panaikinimo dėl (i) jam skirto sprendimo arba (ii) sprendimo, kuris, nors ir būtų kitam asmeniui skirtas reglamento ar sprendimo formos, yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs. Taigi, jei ieškovas nėra ginčijamo EB akto adresatas, jis privalo įtikinti Teismą, kad šis aktas vis dėlto yra su juo tiesiogiai ir konkrečiai susijęs. ETT praktikoje greitai įsitvirtino principas, kad, siekiant įvertinti, ar egzistuoja tiesioginė sąsaja, t. y. ar aktas yra „tiesiogiai susijęs“ su ieškovo padėtimi, tikrintinas priežastinis ryšys – ar aktas turi poveikį asmeniui be kito subjekto (akto adresato) valios įsiterpimo. Taigi tiesioginė sąsaja iš esmės nustatoma, kai:

- 1) Bendrijos institucija priėmė teisės aktą, adresuotą trečiajam subjektui;
- 2) šis sukėlė poveikį ieškovui – privačiam subjektui; ir
- 3) toks poveikis nebuvo nulemtas trečiosios šalies⁴, turėjusios veiksmų laisvę, intervencijos.

Iš esmės Bendrijos institucijos teisės aktas, neatsižvelgiant į formą ar adresatą, sukels tiesioginį poveikį ieškovo padėčiai, jei asmenų, kuriems priklauso ieškovas, klasei nustatys tam tikrų pareigų ar panaikins privilegijų, arba, atvirkščiai, – suteiks privilegijų ar nutrauks nepatogumus jo konkurentams [10, p. 58]⁵. Pažy-

⁴ Sąvoka „trečioji šalis“ šiame straipsnyje vartojama įvardijant valstybę, fizinį ar juridinį asmenį, kuris yra ginčijamo Bendrijos institucijos priimto teisės akto adresatas ir nėra ieškovas.

⁵ Bylų, kuriose ginčytas aktas, adresuotas konkurentams, pavyzdžiai yra *Eridania* byla [22]; bei *Cofaz* byla [17].

mėtina, kad remiantis tiesioginės sąsajos kriterijumi vis dėlto netiriama ieškovo padėties pablogėjimo lygio, bet siekiama įvertinti, ar teisės aktas sukūrė staigų, automatinį ir realų neigiamą teisinį poveikį ieškovui.

Les Verts byloje [34], kur buvo ginčijamas sprendimas dėl lėšų paskirstymo partijoms, Teismas konstatavo, kad aktas yra tiesiogiai susijęs su ieškovu, jei jis sudaro visą taisyklių rinkinį, kuris yra pakankamas ir nereikalauja įgyvendinančių nuostatų, nes tokiomis aplinkybėmis priemonė taikoma automatiškai ir nepalieka vietos veiksmų laisvei. Vėlesnėse bylose tai atkartota nurodant, kad tiesioginės sąsajos reikalavimas įvykdomas tik tada, kai ginčijama Bendrijos priemonė turi tiesioginį poveikį individo teisei padėčiai ir nepalieka jokios diskrecijos adresatui, atsakingam už jos įgyvendinimą; šis įgyvendinimas yra vien automatinio pobūdžio ir išplaukia tik iš Bendrijos teisės normų, netaikant kitų tarpinių taisyklių [29; 27; 21; 45].

Jei Bendrijos teisės akte nurodyta, kad valstybė narė turi imtis tam tikrų įgyvendinamųjų veiksmų, o valstybė turės diskreciją pasirinkti, kaip taikyti teisės aktą, bus laikoma, kad egzistuoja įsiterpiantis subjektas. Individas tokiu atveju galės ginčyti tik įgyvendinantįjį nacionalinės teisės aktą ir tik nacionaliniame teisme. Vis dėlto gausus bylų ETT skaičius rodo, kad akto adresato veiksmų laisvės ribos ir poveikis tiesioginei sąsajai kelia pakankamai neaiškumų, todėl šie klausimai turi būti apžvelgti išsamiau.

2. Kada EB teisės akto adresatas turi veiksmų laisvę pasirinkti, kaip įgyvendinti aktą

Situaciją, kai trečioji šalis⁶ turėjo visišką veiksmų laisvę pasirinkti, kaip įgyvendinti Bendrijos priemonę, ir todėl nebuvo nustatyta tiesioginė sąsaja, gana aiškiai iliustruoja *Mannesmann–Röhrenwerke* byla [35]. Bendrija su JAV sudarė susitarimą dėl prekybos plieniniais vamzdžiais, kuris nustatė importo į JAV kvotą. Reglamentas šią kvotą paskirstė valstybėms, kurios turėjo padalyti ją savo eksportuotojams. Ieškovai, Vokietijos plieno vamzdžių eksportuotojai, siekė šį reglamentą panaikinti. ETT nesiaiškino, ar reglamentas savo esme buvo sprendimas, bet nurodė, kad ieškovams šis aktas neturėjo tiesioginio poveikio. Bendrija tik priskyre dalį kvotos Vokietijai, ir tik Vokietijos kompetentingos institucijos turėjo veiksmų laisvę nuspręsti, kaip suteiktą kvotą paskirstyti savo šalies eksportuotojams.

Alcan byla [39] kelia daugiau klausimų. Belgija ir Liuksemburgas kreipėsi į Komisiją, kad ši 1968 metais suteiktų joms teisę importuoti aliuminį mokant mažesni mokesčių. 1969 metais Komisija nusprendė šio prašymo netenkinti. *Alcan* bendrovė bei dvi kitos Belgijos aliuminio perdirbimo įmonės, kurios importavo aliuminį 1968 metais ir kurioms, jei Komisija būtų priėmusi palankų sprendimą, tikėtinai būtų suteikta teisė importuoti aliuminį mokant mažesni mokesčių, pateikė ieškinį dėl minėto Komisijos sprendimo (adresuoto Belgijai) panaikinimo. Komisijos sprendimas nebuvo pripažintas tiesiogiai susijusiu su

ieškovais – jei atsakymas būtų buvęs teigiamas, kvotos paskirstymas būtų priklausęs nuo Belgijos valios. Pažymėtina, kad jei kvota būtų buvusi suteikta, Teismo nuomone, Belgija nebūtų įpareigota leisti importą taikant mažesni mokesčių, t. y. Belgija galėtų spręsti, pasinaudoti leidimu ar ne.

Nors kyla klausimas, kodėl Belgijos vyriausybė prašė suteikti kvotą, jei ji apskritai nebūtų ketinusi ja pasinaudoti, vis dėlto vien tokia galimybė buvo pakankama, kad *locus standi* nebūtų pripažinta. Atkreiptinas dėmesys, kad nors nebuvo duomenų, kaip vyriausybė ruošiasi pasinaudoti leidimu, ji veikė ieškovų interesais (kitai nei *Bock* byloje [48], aptariamoje toliau). Kita vertus, ETT poziciją paremia tai, kad pati Belgijos vyriausybė šio Komisijos sprendimo neginčijo⁷. Kad ir kaip būtų, reikia pripažinti, kad *Alcan* byloje taikyta labai plati valstybės veiksmų laisvės samprata, ribojanti galimybę įrodyti tiesioginę sąsają. Vėlesnėse bylose praktika kito, pvz., *Piraiki–Patraiki* byloje [40] jau taikytas palankesnis ieškovui požiūris.

Plečiamąjį veiksmų laisvės aiškinimą ETT pateikė ir *Regione Siciliana* byloje [37]. Komisija, nusprendusi iš Europos regioninės plėtros fondo finansuoti dalį išlaidų statant greitkelį Sicilijoje, pervesdavo lėšas Italijai, kuri tuomet perduodavo jas Sicilijos regionui, atsakingam už projekto įgyvendinimą. Kai metams bėgant greitkelio vis dar nebuvo matyti, Komisija priėmė sprendimą, kuriuo teiktą finansinę pagalbą nutraukė. Sicilijos regionas, kurio reikmėms faktiškai ir buvo skirtos Bendrijos lėšos, ETT prašė panaikinti tokį Komisijos sprendimą.

⁶ Didžiojoje daugumoje toliau aptariamų bylų akto adresatas buvo valstybė narė. Aktų, adresuotų kitam privačiam asmeniui, ypatumai aptariami šio straipsnio 3 dalyje.

⁷ Jei ieškinį dėl panaikinimo būtų teikusi Belgija, jai nereikėtų įrodinėti nei tiesioginės, nei konkrečios sąsajos.

EB Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad aktas nėra tiesiogiai susijęs su ieškovu. Italija galėjo nuspręsti iš savo lėšų padengti sumas, dėl kurių buvo panaikinti įsipareigojimai dėl Bendrijos pagalbos finansavimo. Apeliacijoje ETT šio teiginio nepaneigė ir nurodė, kad parama buvo skirta Italijai. Tai, kad ieškovas buvo atsakingas už projekto įgyvendinimą, nereikšė, kad pats ieškovas turėjo teisę į finansavimą. Taigi nors faktiškai galutinis ir vienintelis naudos gavėjas buvo ieškovas, tiesioginės sąsajos nenustatyta.

Pirmiau aptartose bylose ETT nustatė, kad trečiosios šalies veiksmų laisvė panaikino priežastinį ryšį tarp Bendrijos akto ir ieškovo padėties. Jei *Mannesmann-Röhrenwerke* byloje valstybė realiai galėjo rinktis veikimo būdą ir toks pasirinkimas nebuvo numanomas, kitose bylose jau kyla dvejo nių dėl situacijos vienodumo. Tiek *Alcan*, tiek *Regione Siciliana* atveju valstybių tikslai ieškovų atžvilgiu buvo gana aiškūs (*Alcan* byloje Belgija siekė pagerinti ieškovų padėtį, *Regione Siciliana* byloje Italija veikė siekdama gauti paramą regionui), todėl nesunkiai buvo galima numanyti valstybių veiksmus priėmus ieškovui palankų EB teisės aktą. Siekiant aiškiau suvokti, kaip nustatoma, ar egzistuoja tiesioginė sąsaja, vertėtų paanalizuoti keletą bylų kategorijų. Aptartina, kiek svarbi akto adresato pozicija ieškovo ir aplinkybių atžvilgiu.

2.1. Situacija, kai akto adresatas pareiškė apie savo tolesnius veiksmus priėmus EB teisės aktą

Teismo praktika rodo, kad tai, ar Bendrija akto adresatui suteikia veiksmų laisvę įgyvendinant EB teisės aktą, nėra lemia-

mas momentas, ir vien šis faktas *per se* nepanaikina priežastinio ryšio. Svarbu, ar ta veiksmų laisvė yra pakankama ir ar priimant EB teisės aktą nėra iš anksto aišku, kaip ji bus panaudota.

Vadinamoji *pilot case* (pavyzdinė byla) šiame kontekste yra *Bock* byla [48]. Ieškovas kreipėsi į Vokietijos kompetentingas institucijas išduoti licenciją importuoti grybus iš Kinijos. Netrukus Vokietija pateikė prašymą Komisijai, kad ši suteiktų leidimą riboti tam tikrų iš Kinijos kilusių prekių importą, ir Komisija tokį leidimą suteikė. Tada Vokietijos vyriausybė, pasinaudodama Komisijos suteikta galimybe, atsisakė ieškovui suteikti prašomą licenciją. Byloje buvo nustatyta, kad nors Vokietijos vyriausybė galėjo pasirinkti, ar pasinaudoti Komisijos suteiktu leidimu ieškovo atžvilgiu, atsisakymo tikimybė buvo visiškai teorinė: ieškovui jau buvo pranešta, kad jo paraiška bus atmesta, kai tik bus gautas atitinkamas Komisijos leidimas⁸. ETT konstatavo, kad įsiterpiančios veiksmų laisvės įgyvendinant Komisijos teisės aktą nebuvo, nes Vokietijos institucijos šia laisve jau pasinaudojo, kai pranešė ieškovui apie planuojamą paraiškos atmetimą. Vyriausybė nuo pat pradžių veikė prieš ieškovą ir nebuvo tikimybės, kad ji kreiptųsi dėl sprendimo panaikinimo, todėl atmetus ieškinį iš dalies būtų iškilęs ir veiksmingos teisinės gy-

⁸ Analogiška situacija kilo *Alfred Toepfer* byloje [12]. Nacionalinė institucija, nusprendusi taikyti apsaugines priemones kukurūzų ir grūdų importo atžvilgiu, Komisijos prašydavo tai patvirtinti. Ji jau būdavo nusprendusi, kurioms paraiškoms taikys ribojimus, todėl Komisijos leidimas taikyti apsaugines priemones faktiškai leisdavo atmeti pateiktas paraiškas. Kadangi nacionalinės institucijos pozicija jau buvo pareikšta iki Komisijos sprendimo, nebebuvo tarpinės sprendžiančios institucijos ir ETT nustatė tiesioginę sąsają.

nybos klausimas. Taigi Komisijos sprendimas, adresuotas Vokietijai ir leidžiantis jai atmesti prašymą, buvo tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su ieškovu.

Savita situacija susiklostė ir *SCPA* byloje [26]. Dvi Vokietijos įmonės, vadovaudamosi Susijungimo reglamentu, prašė Komisijos leidimo koncentracijai. Komisija leidimą suteikė, bet nustatė tam tikras privalomas vykdyti sąlygas (jų nevykdant leidimas būtų atšauktas). Įmonės dar iki Komisijai priimant sprendimą buvo sutarusios, kurių veiksmų imsis, jei Komisija patvirtins susijungimą, ir kad vykdys Komisijos nustatytas sąlygas. Konkuruojančios įmonės, kurioms kaip veikiančioms toje pat rinkoje galiojo toks Komisijos sprendimas, kreipėsi dėl jo panaikinimo. ETT konstatavo, kad neabejotina, jog akto adresatai yra pasiryžę vykdyti Komisijos sprendimą, leidžiantį koncentraciją. Taigi buvo aišku, kaip ieškovams Komisijos sprendimas turės poveikį; ir tiesioginė sąsaja buvo nustatyta.

Aptarti pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, kad jei Bendrijos akto adresatas, kuris įgyvendina šį aktą, iš anksto pareiškia, kaip naudosis turima veiksmų laisve, ieškovas laikomas tiesiogiai susijusiu. Bendrijos institucijos sprendimas tokiu atveju yra lemiamas – sprendimas turės tiesioginį poveikį, nes trečiosios šalies valia jau pareikšta.

2.2. Situacija, kai galima nuspėti, kaip bus įgyvendinamas EB teisės aktas

Ne kartą ieškovai pateikė argumentų, rodančių, kad jau iki akto priėmimo iš EB teisės akto adresato veiksmų galima nuspėti, kaip bus naudojama jo turima veiksmų laisvė įgyvendinant teisės aktą. Tokiais atvejais Teismas, siekdamas nustatyti, ar

trečiosios šalies veiksmų laisvė iš tiesų panaikina tiesioginę sąsają, detaliau analizuavo konkrečias faktines aplinkybes⁹.

Piraiki–Patraiki byloje [40] Graikijos bendrovės ginčijo Komisijos sprendimą, kuris leido Prancūzijai nustatyti kvotas medvilnės verpalų importui iš Graikijos¹⁰. ETT nustatė, kad Prancūzija jau buvo griežtai apribojusi importą ir iš esmės kvotų prašė vien siekdama dar griežtesnių ribojimų. Teismas įvertino, kad Prancūzijos institucijų tikslai ir tolesni veiksmai aiškūs, todėl tikimybė, jog bus veikiama kitaip, buvo įvardyta kaip „grynai teorinė“ (angl. „entirely theoretical“).

Sąvoka „grynai teorinė“ vartota ir *ASPEC* byloje [14], kur ginčas kilo dėl Komisijos sprendimo, kuriuo pritarta, kad bendrovei *Italgrani SpA* Italija suteiktų valstybės pagalbą. Kompetentinga nacionalinė institucija šioje byloje jau buvo *Italgrani SpA* naudai patvirtinusi investicinę programą, kuriai ir planuotas finansavimas suteikiant valstybės pagalbą. Teismas įvertino, kad trečiosios šalies valia aiškiai išreikšta, todėl galimybė, jog Italijos institucijos atsisakys suteikti valstybės pagalbą, nors bus gautas Komisijos pritarimas, buvo grynai teorinė. Taigi ETT nustatė tiesioginę sąsają, nepaisydamas to, kad faktiškai ginčijamas Komisijos sprendimas galėjo sukelti poveikį ieškovams (*Italgrani SpA* konkurentams) tik priėmus nacionalinius teisės aktus, o teoriškai Italijos institucijos galėjo pakeisti nuomonę ir nebesuteikti valstybės pagalbos.

⁹ Tai liberalesnę ETT poziciją išreiškiančios bylos, kur dėmesys skiriamas nustatyti trečiosios šalies poziciją ieškovo ar situacijos atžvilgiu.

¹⁰ Graikijos stojimo į EB sutartyje numatyta, kad valstybės narės gali imtis tam tikrų protekcionistinių priemonių prieš importą iš Graikijos.

Lyginant *Bock* ir *Piraiki–Patraiki* bylas, *Bock* byloje Vokietijos institucijos aiškiai pareiškė, kaip Bendrijos sprendimas bus taikomas ieškovui, o *Piraiki–Patraiki* byloje tokio pareiškimo nebuvo. Tai, kad Prancūzijos institucijos tiesiogiai taikys sprendimą ieškovui, buvo paprasčiausia Teismo nuomonė, kurią jis susidarė analizuodamas faktinę situaciją.

Apibendrinant pažymėtina, kad faktiškai Teismas kelia klausimą, ar trečioji šalis pakankamai aiškiai indikavo, kaip naudosis suteiktą veiksmų laisvę įgyvendindama EB teisės aktą. *Bock* ir *Piraiki–Patraiki* byloje Teismas nusprendė, kad atitinkamos vyriausybės pakankamai aiškiai tai indikavo, o *Alcan* byloje Belgijos vyriausybė to nepadarė. Šis indikavimas siejamas su šalių tikslais, ankstesne praktika, veiksmų kryptingumu konkrečioje situacijoje. Kodėl tai aktualu? Jei žinoma, kaip bus įgyvendinamas EB teisės aktas, būtent jis, o ne nacionalinis sprendimas bus galutinis: nacionalinio sprendimo turinys faktiškai tampa žinomu iš anksto. Jei pastebima tendencinga praktika, aiškūs akto adresato tikslai kreipiantis dėl EB teisės akto priėmimo, akivaizdus akto adresato palankumas ar priešiškas konkrečių grupių, kurioms turės įtakos priimtas Bendrijos teisės aktas, atžvilgiu, Teismas tikėtinai bus linkęs pripažinti, kad Bendrijos aktas turi tiesioginį poveikį ieškovui.

2.3. Pavyzdžiai, kai EB teisės akto adresatas neturi veiksmų laisvės įgyvendinant aktą

Galima ir priešinga situacija, nei aptarta ankstesniuose skyriuose – EB teisės akto turinys yra toks, kad faktiškai adresatas ne-

turi jokios veiksmų laisvės jį įgyvendinant. Tokiu atveju laikoma, kad nėra įsiterpiančios šalies ir Teismas nustato tiesioginę sąsają. Panagrinėkime keletą pavyzdžių.

International Fruit Company byloje [31] obuolių importuotojai turėjo gauti licencijas iš nacionalinės institucijos, tačiau pagrindinį sprendimą priimdavo Komisija. Valstybės narės pareiga tebuvo surinkti informaciją apie pateiktas paraiškas ir kas savaitę informuoti Komisiją apie paraiškų skaičių. Komisija priimdavo aktą, nustatantį, kaip tenkinti prašymus. Spręsdamas, ar aktas buvo tiesiogiai susijęs su ieškovu, ETT nustatė, kad ginčijamas aktas aiškiai nurodė, jog nacionalinė valdžia neturi jokios veiksmų laisvės licencijų išdavimo klausimu ir kad priemonės, kuriomis Komisija sprendžia dėl importo licencijų suteikimo, turi tiesioginį poveikį susijusių šalių teisei padėčiai.

Dar aiškesniu aptariamą situaciją pavyzdžiu laikytina *Land Oberösterreich* byla [33]. Vadovaudamasi direktyva 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką, Austrija prašė patvirtinti nacionalinį teisės aktą, kuris uždraudė Aukštutinėje Austrijoje auginti ir veisti tam tikrus genetiškai modifikuotus organizmus ir išleisti į aplinką transgenetinius gyvūnus. Komisija atmetė prašymą ir Austrijai teliko informuoti apie tai Aukštutinės Austrijos žemę. Ieškovas, Aukštutinės Austrijos žemė, prašė ETT panaikinti tokį Komisijos sprendimą. ETT konstatavo, kad nors ginčijamas sprendimas buvo adresuotas Austrijos Respublikai, ji neturėjo pasirinkimo, kaip įgyvendinti Komisijos sprendimą. Vadinasi, žemė yra tiesiogiai susijusi su ginčijamu sprendimu.

Aptartose bylose valstybės narės faktiškai neturėjo galimybės pasirinkti, kaip įgyvendinti Bendrijos aktą. Sprendimai nesuteikė valstybėms jokios diskrecijos, jos tebuvo tarpininkės procese. Priežastinis Bendrijos teisės akto ir poveikio ieškovams ryšys buvo pakankamai akivaizdus.

Analizuojant ETT jurisprudenciją pasitebima, kad klausimas, ar konkretus Bendrijos teisės aktas palieka valstybei narei veiksmų laisvės jį įgyvendinant ar ne, nėra itin paprastas, nes neaišku, kokia interpretacija vadovausis ETT. Jei veiksmų laisvė interpretuojama plačiai, kaip, pvz., *Alcan* byloje, tais atvejais, kai Komisija vien suteikia leidimą ar įgaliojimą, valstybė narė vis dėlto išlaiko veiksmų laisvę pasirinkti, imtis veiksmų ar ne. Ši pozicija teigia, kad net ir tuomet, jei Komisija atsisako suteikti leidimą veikti, valstybė narė turi veiksmų laisvę nesutikti su Komisijos sprendimu, prisiimdama galimus padarinius pagal sutarties 226 straipsnį (pažeidimo procedūra). Kita vertus, kai veiksmų laisvė aiškinama siaurai, pvz., *Piraiki–Patraiki* byloje, jei valstybė narė prašo leidimo ar įgaliojimo, Bendrijos sprendimas yra automatinė, galutinė išvada ir bus tiesiogiai susijęs su ieškovu.

Nors pastaraisiais metais Teismas dažniausiai vadovaujasi *Piraiki–Patraiki* byloje pateikta veiksmų laisvės samprata, vis dėlto dažnai sudėtingesnėse bylose sunku aiškiai atsakyti, koks sprendimas bus priimtas. Kiekvienu atveju analizuojama susijusių asmenų valia, intencija, praktikos tendencijos, veiksmų laisvės apimtis, todėl dažnai rezultatas priklauso nuo bylos detalių (pvz., sprendimai *Alcan* ir *Bock* bylose priimti panašiu metu, aplinkybės panašios,

tačiau detali analizė iš dalies gali pateisinti skirtingus Teismo sprendimus).

3. Sprendimų, adresuotų kitam privačiam asmeniui, ypatumai

Nors dažniausiai privačių subjektų ieškiniuose dėl panaikinimo asmuo, kuriam adresuotas EB teisės aktas, yra valstybė narė, ginčijamo akto adresatas gali būti ir fizinis ar juridinis asmuo. Ieškovai paprastai būna EB akto adresato konkurentai arba asmenys, susiję su adresato vykdomu projektu. Jie įrodinėja tiesioginę sąsają remdamiesi tuo, kad jiems turi tiesioginį neigiamą poveikį keičiamos adresato teisės ar pareigos. Bylų tyrimas patvirtina, kad šiais atvejais ETT taiko gana siaurą požiūrį, kada tiesioginė sąsaja gali būti įrodyta, be to, ETT detalai analizuoja ir patį poveikį ieškovui.

Gana dažna situacija, kai privačiam subjektui adresuotą sprendimą ginčija jo konkurentai. *Eridania* byloje [42] sprendimai suteikti Bendrijos finansinę paramą buvo adresuoti Italijai bei keletui naudos gavėjų privačių cukraus rafinavimo bendrovių. Ieškinį pateikė paramą gavusių įmonių konkurentė. Teismas analizavo EB teisės akto įtaką ieškovei ir konstatavo, kad vien to, kad nagrinėjamas sprendimas galėjo turėti poveikį atitinkamoje rinkoje esamiems konkurencijos santykiams nepakanka teigti, kad įmonė kaip nors konkuruo su paramą gavusia įmone. Ieškovas turi įrodyti ne tai, kad jis yra EB akto adresato konkurentas, o tai, kad aktas turi didelį poveikį jo padėčiai rinkoje¹¹. Štai *Air France*

¹¹ Šiuo klausimu ETT pasisakė ir *Comité d'entreprise de la Société française de production* byloje [20].

bylose [43; 44], kur ieškovė, pagrindinė akto adresatų konkurentė, bei asmuo, siekęs dalyvauti ar dalyvavęs Komisijai nagrinėjant koncentracijos klausimus, ginčijo *British Airways* vykdomą koncentraciją, tiesioginė sąsaja buvo nustatyta.

EB Pirmosios instancijos teismo sprendimai *Perrier* [19] bei *Vittel* [18] bylose, susiję su Susijungimo reglamentu, pasak J. Shaw [9, p. 507], įnešė naujovių į tiesioginės sąsajos sampratą. Bylose ginčytas Komisijos sprendimas, nustatęs, kad *Nestle* vykdomas *Perrier* prisijungimas yra suderinamas su bendrąja rinka, jei tik *Nestle* įvykdys tam tikrus reikalavimus. Ieškinius pateikė abiejų įmonių darbo tarybos, kurios pripažintos konkrečiai, tačiau ne tiesiogiai susijusiomis su Komisijos sprendimu, patvirtinančiu susijungimą. Teismas nurodė, kad kaip darbuotojų atstovų „jų pačių“ teisėms nebuvo padaryta poveikio Komisijos sprendimu. ETT nesutiko nustatyti tiesioginę sąsają vadovaujantis argumentu, kad sprendimas dėl susijungimo turės tiesioginį poveikį darbuotojų interesams, įskaitant darbo vietų ir bendrų privilegijų praradimą. ETT nurodė, J. Shaw nuomonė pernelyg optimistiška, kad egzistuoja nacionaliniai įstatymai bei ES teisės aktai, kurie yra skirti apsaugoti darbuotojų interesus įmonių susijungimo atveju.

Sprendimai vadinamosiose *Vittel* bylose faktiškai paneigė bet kokią galimą Komisijos sprendimo dėl įmonių susijungimo tiesioginį poveikį darbuotojams ar jų atstovams. Tai dar kartą patvirtino, kad kol kas tik privatūs ekonominiai interesai yra visiškai aiškiai įtvirtinti ir ginami. Po šio sprendimo Teismas ne pirmą kartą susilaukė kritikos, kad pripažindamas intere-

sus turėtų būti lankstesnis. Kaip pažymi prof. D. Chalmers, jei teisminė peržiūra turi būti pasiekama visoms interesų grupėms, svarbu, kad kolektyviniai interesai taip pat rastų savo vietą [5, p. 550–551].

Įdomi ETT praktika aiškinant tiesioginę sąsają bylose, susijusiose su Bendrijos parama ne Europos Sąjungos šalims. *Richco* byloje [38] Bendrija teikė paramą Ukrainai. Ieškovas su Ukrainos vardu veikiančia bendrove sudarė kviečių tiekimo sutartį, tačiau Komisija atsisakė ją patvirtinti, nurodydama, kad sutartis neatitiko Bendrijos nustatytų kriterijų. Dėl tokio sprendimo Ukraina negalėjo gauti EB finansinės paramos tiekimo sutarčiai vykdyti. Ieškovas kreipėsi į ETT. Pirmosios instancijos teismas nepripažino, kad Komisijos sprendimas tiesiogiai susijęs su ieškovu. Teismas nurodė, kad tarp tiekėjo ir Bendrijos nebuvo teisinio santykio, Komisijos sprendimas neturėjo tiesioginės įtakos ieškovo ir Ukrainos bendrovės sutarties sąlygoms. Tai, kad sutarties vykdymas buvo susietas su Bendrijos parama, nelaikyta pakankamu pagrindu pripažinti buvus tiesioginę sąsają.

Ieškovui pateikus apeliaciją [29], Europos Bendrijų Teisingumo Teismas buvo kitokios nuomonės. Tiekėjas buvo pripažintas tiesiogiai susijęs su Komisijos sprendimu: ETT konstatavo, kad faktinė situacija rodo esant tik grynai teorinę tikimybę, kad tiekimo sutartis galėtų būti vykdoma negaunant Bendrijos paramos¹².

Ford byloje [25] Teismas analizavo tiesioginę sąsają, kai EB teisės aktas adresuotas kitai grupės įmonei. Svarbu buvo

¹² Panaši situacija susiklostė ir analogiškas sprendimas buvo priimtas *Dreyfus* byloje [45].

nustatyti, ar yra savarankiškas besikreipiančios įmonės interesas. *Ford* įmonių grupės įmonės buvo įsteigtos keliuose valstybėse narėse, kur gamino ir platino automobilius. Didžiosios Britanijos rinkai automobilius kurį laiką tiekė Vokietijos bendrovė, bet vėliau, nustačius, kad tai gali pakenkti grupės įmonėms Didžiojoje Britanijoje, to buvo atsisakyta. Dėl tokio *Ford* sprendimo, kaip galinčio turėti poveikio konkurencijai, buvo pradėtas procesas Komisijoje bei priimtas sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Pagrindinį prekybos politikos koordinavimą Europoje vykdė *Ford* įmonė, įsteigta JAV, kuri, kaip atsakinga už sritį, ginčijo Komisijos sprendimą. Teismas pripažino šios įmonės *locus standi* ir konstatavo, kad sprendimas, kurį priėmė Komisija vadovaudamasi EB sutarties 85 straipsniu, adresuotas grupės bendrovei, įsteigta vienoje valstybėje narėje, bei susijęs su prekių paskirstymo politika, yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su grupės įmone, koordinuojančia prekių pateikimą Europos rinkai.

Aptartos bylos, kad kai teisės akto adresatas yra kitas privatus asmuo, tiesioginės sąsajos reikalavimas pripažįstamas įvykdytas rečiau. Analizuojant praktiką pastebima tendencija, kad kai ginčijamas Bendrijos sprendimas buvo teigiamas adresato atžvilgiu, Teismas, atsižvelgdamas į teisės akto adresato teisėtus lūkesčius, gana nenoriai pripažįsta tiesioginę sąsają.

4. Tiesioginė sąsaja ginčijant reglamentus ir direktyvas

Vien teisės akto formos pasirinkimu Bendrijos institucijos negali panaikinti teisinės apsaugos, kurią privatiems asmenims ga-

rantuoja EB sutarties 230 straipsnio nuostata [15; 32]. Kaip pripažinta Teismo praktikoje, norminis akto pobūdis nėra kliūtis pareikšti ieškinį dėl panaikinimo, pakanka, kad ieškovas įrodytų, jog jis yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su nagrinėjamu aktu [30; 13; 23; 16]. Taip siekiama užtikrinti, kad Bendrijos institucijos, pasirinkdamos reglamento ar direktyvos formą, negalėtų atimti iš privataus asmens galimybės pareikšti ieškinį gindamos savo teises.

Privatiems subjektams pateikiant ieškinius dėl reglamentų panaikinimo, tiesioginė sąsaja nustatoma paprasčiau, nes reglamentai taikomi tiesiogiai ir iš esmės draudžia valstybėms narėms priimti įgyvendinančias priemones (išskyrus tiek, kiek būtina sukuriant teisinę aplinką reglamentui galioti). Kur kas daugiau problemų ginčijant reglamentus kyla įrodinėjant konkrečią sąsają. Vis dėlto svarbu atkreipti dėmesį, kad tik reglamentai, kurie savo turiniu bus laikomi sprendimais ieškovo atžvilgiu, bus pripažinti peržiūrimais aktais.

Nors EB 230 straipsnio 4 dalyje aiškiai nenurodoma, kad privatus asmuo gali pateikti ieškinį dėl direktyvos panaikinimo, iš ETT praktikos matyti, kad to nepakanka pripažinti ieškinį nepriimtą [46; 32]. Tačiau direktyvų atveju situacija priešinga nei reglamentų: ieškovai dažnai sėkmingiau įrodo konkrečią sąsają nei tiesioginę. Kadangi direktyvos adresuojamos valstybėms narėms, kurios turi tam tikros diskrecijos jas įgyvendindamos, direktyvos netaikomos tiesiogiai, išskyrus tam tikrus išimtinius atvejus. Dėl tokių direktyvų savybių retai susidaro situacijos, kai direktyvos tiesiogiai susijusios su privačiu ieškovu [6, p.146].

Tiesioginės sąsajos reikalavimas direktyvų atveju buvo analizuotas *Japan Tobacco* byloje [32]. Cigarečių rinkoje veikiančios bendrovės ginčijo direktyvą, kuri būtų uždraudusi joms naudotis prekių ženklų „*Mild seven*“ (direktyva draudė ženklinant cigaretes vartoti žodžius ar ženklus, teigiančius, kad cigaretės daro mažesnę žalą nei kiti tabako produktai). Teismas nurodė, kad iki direktyvos įgyvendinimo ji neturės jokios įtakos ieškovų padėčiai. ETT sutiko, kad valstybės privalės perkelti direktyvą iki nustatyto termino siekdamas nurodytų tikslų, vis dėlto net ir po perkėlimo direktyva neturės poveikio ieškovams automatiškai. Teismas, vertindamas direktyvos nuostatas pažymėjo, kad siūlomas draus-tinų žodžių sąrašas yra tik pavyzdinis, ir kiekviena valstybė spręs, kurių vartojimą riboti. ETT nuomone, ieškovų prekių ženklas nebūtinai būtų tarp šių ribojimų, nes nacionalinis teismas gali nustatyti, kad ženklas „*Mild seven*“ neatitinka direktyvos kriterijų. Ieškinys buvo atmestas nenustačius tiesioginės sąsajos.

Salamander byloje [41] grupė įmonių ginčijo direktyvą, draudžiančią tabako reklamą¹³. Pirmosios instancijos teismas nebuvo įtikintas, kad ieškovai tiesiogiai ir konkrečiai susiję su direktyva. Teismas priminė, kad direktyvos negali galioti tiesiogiai, kol nepriimami įgyvendinantys nacionalinės teisės aktai. Tai, kad direktyvoje aiškiai nurodyta valstybių narių prievolė drausti tabako reklamą, Teismo nuomone,

¹³ Ši direktyva sukėlė daug diskusijų ir vėliau ji panaikinta (byla *Germany v. Parliament and Council* [24]) bei preliminarus kreipimasis *Regina v. Secretary of State for Health and others, Ex p Imperial Tobacco Ltd and others* [36]).

nekeitė situacijos. ETT pasisakė, kad direktyva negali sukurti pareigos privatiems subjektams nereklamuoti tabako produktų – ši pareiga kils tik iš nacionalinių teisės aktų. Pripažinti priešingai reikštų teigti, kad Bendrija turi teisę priimti individams privalomus teisės aktus, o tai ji gali tik nu-statytose srityse priimdama reglamentus.

Tokia ETT išvada pagrįsta politiniu po-žiūriu, tačiau jos suderinamumu su efektyvios teisminės gynybos principu galima abejoti – taip faktiškai paneigiamas priva-taus asmens tiesioginis ieškinys dėl akto panaikinimo visose srityse, kur sutartys numato tik direktyvų priėmimą. Sušvelninant padėtį, *Salamander* byloje pareiga suteikti adekvačias gynybos priemones buvo perkelta valstybėms narėms. ETT pažymėjo, kad individas, nukentėjęs nuo akto, įgyvendinančio direktyvą (potencia-liai neteisėtą), kaip paskutinės priemonės gali kreiptis dėl žalos atlyginimo. Vis dėlto tokia išvada nėra patenkinama, nes neturi prevencinio teisinės gynybos efekto, o su-teikia gynybą tik tada, kai jau per vėlu [8, p. 249–250].

Dažnai neleidimas ginčyti direktyvų grindžiamas tuo, kad direktyvos nesukuria tiesioginių pareigų individams (nes adre-suotos valstybėms narėms), todėl jos negali būti tiesiogiai su jais susijusios. Tačiau šie argumentai gali būti ginčijami dviem aspektais:

- 1) Kai kurios direktyvos palieka valsty-bėms narėms tokią siaurą diskrecijos galimybę, kad jos *de facto* nustato in-dividams pareigas net iki priimant įgy-vendinančias priemones; individai turi pritaikyti savo verslo planus bei imtis teisinių veiksmų rengdamiesi įgyven-dinti direktyvas.

2) Kai kurios direktyvos, kaip ir reglamentai, gali būti užslėpti sprendimai ir todėl atitikti tiesioginės ir konkrečios sąsajos kriterijų [8, p. 249–250].

Pasak A. Ward [11, p.321], ETT nenoras pripažinti teisės į ieškinį pagal EB sutarties 230 straipsnio 4 dalį bei skaudžių neigiamų padarinių, kuriuos direktyvos gali sukelti privačiam sektoriui, ryšio laikytinas nesėkme. Tokia Teismo praktika kelia klausimą, ar iš tiesų Bendrijos teismai yra pasiryžę ginti individų teises sukurdami veiksmingą teisminės priežiūros mechanizmą.

Deja, negalima paneigti, kad čia kyla ir Teismo kompetencijos ribų aiškinant teisę klausimas – ETT yra ribojamas EB sutarties 230 straipsnio 4 dalies formuluotės bei kitų sutarties straipsnių. ETT negali peržengti EB sutarties nuostatų ir taip susiduria efektyvios teisinės gynybos principas bei pareiga veikti neperžengiant Bendrijos sutarties nustatytų ribų. Todėl kritika ETT praktikos atžvilgiu, bent iš dalies labiau turėtų būti nukreipta ir į valstybių narių nenorą keisti EB sutarties nuostatas. Vertinant dabartinę Teismo praktiką, itin sunku tikėtis, kad privatiems subjektams bus leista ginčyti „tikruosius“ reglamentus ar direktyvas – pareiga ginti privačius interesus tokiais atvejais perkeliama nacionaliniams teismams.

Išvados

1. EB sutarties 230 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali pateikti ieškinį dėl panaikinimo dėl (i) jam skirto sprendimo arba (ii) sprendimo, kuris, nors ir

būtų kitam asmeniui skirto reglamento ar sprendimo formos, yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susijęs. Taigi, jei ieškovas nėra ginčijamo EB akto adresatas (o tai vadovaujantis bendroju administracinės teisės principu automatiškai suteikia teisę ginčyti teisės aktą), jis privalo įtikinti Teismą, kad šis aktas vis dėlto yra su juo tiesiogiai ir konkrečiai susijęs. Siekiant įvertinti, ar yra tiesioginė sąsaja, t. y. ar aktas yra „tiesiogiai susijęs“ su ieškovo padėtimi, tikrintinas priežastinis ryšys – ar aktas turi poveikio asmeniui be kito subjekto valios įsiterpimo.

2. Esminiai klausimai, nustatant, ar privatus subjektas yra tiesiogiai susijęs su ginčijamu EB teisės aktu (ar yra tiesioginė sąsaja), yra EB teisės akto adresato turima veiksmų laisvė įgyvendinant šį aktą bei galimybė nustatyti, kaip ja bus pasinaudota. Jei teisės aktas palieka galimybę pasirinkti, kaip jį taikyti konkrečioje situacijoje, o akto adresatas nėra išreiškęs, kaip naudosis turima diskrecija, Teismas greičiausiai nenustatys tiesioginės sąsajos.
3. Vertinant, ar nėra aišku, kaip akto adresatas įgyvendins EB teisės aktą, tiriami jo ankstesni pareiškimai, praktika ir pozicija. Jei trečioji šalis jau yra pareiškusi valią, kaip ieškovo atžvilgiu naudosis EB teisės akto suteikta diskrecija, ir Bendrijos institucijos sprendimas faktiškai tik jai pritaria, toks EB teisės aktas bus tiesiogiai susijęs su ieškovu. Iš straipsnyje aptartų bylų liberaliausias požiūris buvo taikytas *Piraiiki–Patraiki* byloje, kur Teismas atsižvelgė į valstybės praktiką ir jos veiksmų tendencijas

nustatydamas, kad buvo pakankamai aišku, kaip bus pasinaudota veikslių laisve.

4. Tiriant, kaip bus panaudota EB teisės akto adresato turima veikslių laisvė, ETT pavartota sąvoka „grynai teorinė veikslių laisvė“, rodė privatiems subjektams palankesnę tiesioginės sąsajos interpretaciją. Analizuojant pastarųjų metų Teismo praktiką panašu, kad *Alcan* byloje pateiktą veikslių laisvės sampratą keičia liberalesnė pozicija.
5. Kai EB teisės aktas adresuojamas kitam privačiam asmeniui, ETT taiko

gana siaurą požiūrį, kai gali būti įrodyta tiesioginė sąsaja. Ieškovui nepakanka įrodyti, kad trečioji šalis neturėjo veikslių laisvės: būtina nustatyti ieškovo ir akto adresato ryšį, įtikinti Teismą, kad būtent Bendrijos teisės aktas turėjo tiesioginį poveikį jo padėčiai.

6. Ginčijant reglamentus, tiesioginės sąsajos klausimas išskyla rečiau, o direktyvų atveju tai pagrindinė kliūtis. Nors literatūroje ETT nenoras pripažinti tiesioginę sąsają direktyvų atžvilgiu dažnai susilaukia kritikos, vis dėlto tikimybė, kad praktika kis, kol kas nedidelė.

LITERATŪRA

Norminiai aktai

1. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr. 2–2.
2. Konsoliduota Europos Sąjungos sutartis // Valstybės žinios. 2004, Nr. 2–2.
3. Europos Bendrijos Teisingumo Teismo procedūros reglamentas, OL L 176, 1991 7 4, p. 7.
4. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismo procedūros reglamentas, OL L 136, 1991 5 30, p. 1.

Specialioji literatūra

5. Chalmers D. *European Union Law. Volume I. Law and EU Government*. Ashgate Publishing Ltd, Dartmouth Publishing Ltd, UK, 1998.
6. Deards E., Hargreaves S. *European Union Law*. Oxford University Press, 2004.
7. Hanlon J. *European Community Law*. 2nd edition. London, Sweet & Maxwell, 2000.
8. Reich N. in collaboration with Goddard Ch., Vasiljeva Ks. *Understanding European Union Law. Objectives, Principles and Methods of Community Law*. Intersentia, Antwerp – Oxford – NY, 2003.
9. Shaw J. *Law of the European Union*. 3rd edition, Palgrave Law Masters, N.Y. 2000.
10. *Textbook. Law of the European Union*. Consultative editor: Lord Templeman, editor: MacLean R. M. Old Bailey Press, London, 1997.

11. Ward A. *Judicial Review and the Rights of Private Parties in EC Law*. 2nd completely revised edition, Oxford University Press, 2007.

Bylų sąrašas

12. *Alfred Toepfer and Getreide-Import Gesellschaft v Commission* (106,107/63), ECR 1965, p. 525.
13. *Allied Corporation and others v Commission* (239/82 ir 275/82), ECR 1984, p. 1005.
14. *Association of Sorbitol Producers within the EC (ASPEC), Cerestar Holding BV, Roquette Frères SA and Merck oHG v Commission* (T-435/93), ECR 1995, p. II-01281.
15. *Association contre l'heure d'été v Parliament and Council* (T-84/01), ECR 2002, p. II-99/
16. *Codorniu SA v Council* (C-309/89), ECR 1994, p. I-1853.
17. *Cofaz SA and others v Commission* (169/84), ECR 1986, p. 391.
18. *Comité Central d'Entreprise de la Société Anonyme Vittel and Comité d'Etablissement de Pierval and Fédération Générale Agroalimentaire v Commission* (T-12/93), ECR 1995, p. II-01247.
19. *Comité Central d'Entreprise de la Société Générale des Grandes Sources and others v Commission* (T-96/92), ECR 1995, p. II-01213.
20. *Comité d'entreprise de la Société française de production and others v Commission* (C-106/98 P), ECR 2000, p. I-3659.

21. *Danish Satellite TV (DSTV) A/S (Eurotica Rendez-Vous Television) v Commission* (T-69/99), ECR 2000, p. II-4039.
22. *Eridania and others v Commission* (10, 18/68), ECR 1969, p. 459.
23. *Extramet Industrie SA v Council* (C-358/89), ECR 1991 p. I-2501.
24. *Federal Republic of Germany v European Parliament and Council* (C-376/98), ECR 2000, p. I-8419.
25. *Ford of Europe Incorporated and Ford-Werke Aktiengesellschaft v Commission* (228 ir 229/82), ECR 1984, p. 01129.
26. *French Republic and Société commerciale des potasses et de l'azote (SCPA) and Entreprise minière et chimique (EMC) v Commission* (C-68/94 ir C-30/95), ECR 1998, p. I-1375.
27. *Front NATIONAL v Parliament* (C-486/01P), ECR 2004, p. I-6289.
28. *Glencore Grain Ltd, formerly Richco Commodities Ltd v Commission* (C-403 ir 404/96P), ECR 1998, p. I-02435.
29. *Glencore Grain v Commission* (C-403/96P), ECR 1998, p. I-2435.
30. *Import Standard Office (ISO) v Council* (118/77), ECR 1979, p. 1277.
31. *International Fruit Company and others v Commission* (41-44/70), ECR 1971, p. 411.
32. *Japan Tobacco and JT International v Parliament and Council* (T-223/01), ECR 2002, p. II-3259.
33. *Land Oberösterreich v Commission* (T-366/03 ir T-235/04), ECR 2005, p. II-4005.
34. *Les Verts v European Parliament* (294/83), ECR 1986, p. 1339.
35. *Mannesmann-Röhrenwerke AG and Paderwerk Gebr. Benteler GmbH & Co. v Council* (333/85), ECR 1987, p. 1381.
36. *Regina v Secretary of State for Health and others, Ex p Imperial Tobacco Ltd and others* (C-74/99), 2000, p. I-8599.
37. *Regione Siciliana v Commission* (C-417/04P), ECR 2006, p. I-3881.
38. *Richco Commodities Ltd v Commission* (T-509/93), ECR 1996, p. II-01181.
39. *SA Alcan Aluminium Raeren and others v Commission* (69/69), ECR 1970, p. 385.
40. *SA Piraiiki-Patraiki and others v Commission* (11/82), ECR 1985, p. 207.
41. *Salamander and others v Parliament and Council* (T-172/98 ir nuo T-175/98 iki T-177/98), ECR 2000, p. II-2487.
42. *Società "Eridania" Zuccherifici Nazionali and others v Commission* (10 ir 18/68), ECR 1969, p. 459).
43. *Société Anonyme à Participation Ouvrière Compagnie Nationale Air France v Commission of the European Communities* (T-3/93), ECR 1994, p. II-00121.
44. *Société Anonyme à Participation Ouvrière Compagnie Nationale Air France v Commission of the European Communities* (T-2/93), ECR 1994, p. II-00323.
45. *Société Louis Dreyfus & Cie v Commission* (C-386/96 P), ECR 1998, p. I-2309.
46. *Union Européenne de l'artisanat et des petites et moyennes entreprises (UEAPME) v Council* (T-135/96), ECR 1998 p. II-2335.
47. *Unione nazionale importatori e commercianti motoveicoli esteri (UNICME) and others v Council* (123/77), ECR 1978, p. 845.
48. *Werner A. Bock v Commission* (62/70), ECR 1971, p. 897.

DIRECT CONCERN IN ACTIONS FOR ANNULMENT

Agnė Gobytė-Limantė

S u m m a r y

The fourth paragraph of Article 230 EC establishes, that any natural or legal person may institute proceedings against (i) a decision addressed to that person or against (ii) a decision which, although in the form of a regulation or a decision addressed to another person, is of direct and individual concern to the former. As a result, the claimant who is not an addressee of the Community legal act shall persuade the European Court of Justice that the act is still of direct and individual concern to it. The case law of the European

Court of Justice clearly sets the rule, that in order to establish the direct concern, i.e. to state, that a Community legal act is of direct concern to the claimant, it is necessary to evaluate the causal link – to assess if the Community legal act affects the claimant without intervention of a third party discretion.

The article discusses different aspects of direct concern requirement in actions for annulment established in the fourth paragraph of Article 230 EC. Particular attention is given to the concept of third party

discretion implementing the EC legal act as developed in the jurisprudence of the ECJ. The author concludes that when establishing whether the direct concern requirement was fulfilled the main questions are the limits of discretion of the addressee of the EC legal act and possibility to determine the manner it will be used

in respect of the claimant. Additional requirements are applied in case the act is addressed to a private person. When examining the possibility to prove the direct concern against regulations and directives, the author emphasises the present restrictions and questions the justifications to such harsh limits.

Įteikta 2008 m. gruodžio 8 d.

Priimta publikuoti 2009 m. balandžio 10 d.